

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Istoriografijoje minima dar viena A. Osinskio knyga „Vilniaus vyskupų gyvenimas“¹⁴. Ji 1856 m. buvo išspausdinta Varšuvoje, tačiau dėl spaustuvėje padarytų klaidų leidėjai jos nepardavinėjo. Kaip kitų to meto mokslininkų, taip ir A. Osinskio dauguma rankraščių liko neišleisti.

Akademijos dėstytojai neužmiršdavo savo mirusių kolegų. Atskirą nedidelę knygutę apie J. Skydelio gyvenimą ir mokslinę veiklą parašė A. Fijalkovskis¹⁵. Šis darbas vertingas tuo, kad autorius apibūdino J. Skydelį ne tik kaip mokslininką, bet ir kaip žmogų.

Vadovėlių rengimas. Klierikams ypač trūko Akademijos profesorių parašytų vadovėlių. Atsivežti vadovėliai veikiausiai nepatenkino Akademijos poreikių. Nemažai dėstytojų mokė klierikus iš savo vadovėlių. Ir ne tik dėl jų trūkumo, bet ir dėl to, kad tai buvo garbės reikalas.

Dar prieš Akademijos įsteigimą dogminės teologijos vadovėlių parašė A. Fijalkovskis¹⁶. Tiesa, šis darbas mažai kam žinomas, ypač Lenkijos Bažnyčios istorikams. Jis neminimas ir enciklopedijose. Ne taip, kaip Austrijoje parašytuose vadovėliuose, jame nėra jokių jozefinizmo pėdsakų. Ar iš šio vadovėlio mokėsi klierikai, nepavyko nustatyti, programose jis neminimas, tačiau pagal tuometinę tradiciją tikriausiai iš jo mokėsi ir Akademijos klierikai.

Pirmuoju Akademijos gyvavimo laikotarpiu 1835 m. vadovėlių parašė J. Skydelis. Homiletikos profesorius L. Borovskis iškart pradėjo iš jo skaityti paskaitas. Be to, tai buvo didelė parama ir klierikams, nes homiletikos vadovėlių labai trūko. Beje, gerokai vėliau buvęs Akademijos adjunktas A. Važinskis taip pat parašė tokių vadovėlių¹⁷ – tiesa, išleistą Krokuvoje jau po autoriaus mirties. Amžininkai gerai vertino J. Skydelio vadovėlių. J. Skydelis mokėjo daug kalbų, todėl puikiai galėjo remtis naujausia kitų šalių literatūra. Jo homilijoje nėra jokių jozefinizmo pėdsakų. Tai rodo, kad Akademijos profesorių požiūris skyrėsi nuo tuometinės tradicijos.

¹⁴ A. Osinski, *Żywoty biskupów wileńskich*, t. 1 – 3, Warszawa, 1856.

¹⁵ A. Fialkowski, *Wspomnienie o życiu i pismach S. P. Jana Skidella*, Wilno, 1842.

¹⁶ A. Fialkowski, *Institutiones Theologiae Dogmaticae in compedium redactae ad usum Ecclesiasticorum*, Wilno, 1832.

¹⁷ A. Ważyński, *Homiletyka*, Kraków, 1891.

Kitą vadovėlį iš Šventojo Rašto istorijos lotynų kalba parašė J. Skydelio mokinys A. Bagenskis¹⁸. Prieš išleidžiant šį darbą svarstė rektorius ir profesoriai. A. Bagenskis rankraštį buvo nusiuntęs į Peterburgą J. K. Gintilai. Matyt, Kolegijos narys gerai įvertino jaunojo profesoriaus pastangas. A. Bagenskis dėkojo J. K. Gintilai už suteiktą pagalbą, o pats apie savo ketverių metų darbą atsiliepė kukliai: “[...] veikalas paprastas, aiškus ir praktiškai parašytas, pritaikytas mūsų dvasinių mokyklų mokiniams”¹⁹. Kitą savo veikalą A. Bagenskis išleido tik po ketverių metų²⁰. Tuo metu paplito kalbos, kad jis naudojosi savo mokytojo rankraščiu. Sunku nustatyti, kaip buvo iš tikrųjų, nors tarp J. Skydelio paliktų rankraščių yra minimas panašus darbas.

Yra išlikę pavienių duomenų apie J. Skydelio rankraščius. Jis rinko medžiagą pastoralinės ir moralinės teologijos vadovėliui. Paliko spaudai parengtą rankraštį “Introdukcja, czyli historyczno-krytyczna wiadomość do xiąg świętych Nowego Testamentu”. Buvo surinkęs medžiagos, bet nebaigė rašyti knygos “Krótka Exagetika, czyli wykład wszystkich xiąg Pisma Świętego”²¹. Sumanymų parašyti vadovėlį turėjo ir kiti dėstytojai, tačiau daugelis rankraščių yra dingę, todėl sunku ką nors daugiau apie juos pasakyti. Išleisti leidiniai ir likę rankraščiai rodo, kad Akademijos dėstytojai pasitikėjo savo jėgomis ir išsilavinimu. Ir tik dėl nepalankaus likimo ir nesusiklosčius normalioms kultūrinėms aplinkybėms jie negalėjo įgyvendinti daugelio savo sumanymų. Dėstytojų pasiryžimą ir norą siekti mokslo puikiai matė ir jautė tuometiniai klierikai.

Pamokslų rinkinių rengimas. 1833 m. vidaus reikalų ministras, norėdamas sustiprinti politinę kunigų veiklos kontrolę ir tikrinti, ar jie sakydami pamokslus nenukrypsta nuo tikrojo tikėjimo²², liepė Vilniaus vyskupui parengti ir išleisti pamokslų rinkinius. A. Klungevičius sudarė komitetą ir pradėjo rinkti rankraščius. Sumanymas surinkti geriausių Vilniaus vyskupijos pamokslininkų rankraščius ir juos paskelbti buvo gražus, tačiau greitai jo įgyvendinti

¹⁸ A. Bagieński, *Hermeneutica biblica*, Wilno, 1841.

¹⁹ A. Bagenskio 1840 m. rugpjūčio 30 d. laiškas J. K. Gintilai, MB, f. 150, b. 29, l. 2.

²⁰ A. Bagieński, *Introductio historico-critica in libros sacros Novi Foederis*, Vilnae, 1844.

²¹ A. Fiałkowski, *Wspomnienie o życiu i pismach S. P. Jana Skidella*, s. 30.

²² A. Kłagiewicz, “Calemu duchowieństwem świeckiemu i zakonnemu Wileńskiej dyecezyi zdrowia, laski i wszelkiego błogosławieństwa od Boga”, in: M. Białobrzeski, *Wykład świętych ewangeliy*, t. 1, Wilno, 1838, s. VI.